

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite:

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 26.10.2023, VN/33155/2021

Asia:

Laatusuositus aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024-2027

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt antamaan edellä mainitun lausunnon lausuntopalvelun kautta ottamalla kantaa suositusluonnoksesta esitettyihin kysymyksiin. Esitän seuraavia huomioita eräisiin lausuntopyynnössä esitettyihin kohtiin. Kohtien numerointi vastaa lausuntopyynnössä olevaa numerointia.

4. Mitä teknologia lisää hyvinvointia -osion sisältötekstiin tulisi lisätä tai mitä siitä pitäisi poistaa?

Laatusuosituksen alakohdassa 5.3 (Kotona asumista tukeva teknologia) on todettu, että etäteknologiaa tulee hyödyntää iäkkäiden kotona asuvien hoidossa nykyistä enemmän (s. 46). Lisäksi laatusuosituksen alakohdassa 5.4 (Teknologia työntekijöiden tukena) on kuvattu kotihoidon käyntejä, joita voidaan toteuttaa etähoitokäynteinä kaksisuuntaisesti videoyhteydellä (s. 48). Alakohdassa 7.3 (Kotiin annettavat palvelut ja kotona asumisen turvallisuus) on kuvattu myös turva-auttamispalvelun sisältöä (s. 64).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota sääntelyyn yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:n kannalta, kun hallituksen esityksellä ([HE 231/2021 vp](#)) tavoiteltiin muun ohella teknologisten ratkaisujen käyttöönottoa iäkkäiden henkilöiden kotiin annettavissa palveluissa. Perustuslakivaliokunta piti tuolloin ongelmallisena, mikäli myös hyvin syvälle käyvä puuttuminen yksityiselämän suojaan olisi sääntelyn mukaan mahdollista. Lisäksi se lausui turva-auttamispalveluun liittyvän sääntelyn täsmentämistarpeista ([PeVL 24/2022](#)).

Teknologian käyttö kotihoidossa sekä turva-*auttamis*palvelussa jäi tuolloin lain tasolla säätämättä. Samalla teknologian hyödyntäminen käytännön työssä ja uusien työtapojen kehittäminen jäivät voimassa olevan muun lainsäädännön varaan.

Edellä esitetyn perusteella totean, että etäteknologian hyödyntämistä lisättäessä sekä teknologian ja digitalisaation mukanaan tuomia mahdollisuuksia käyttöön otettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota iäkkäiden kotona asuvien perusoikeuksien kokonaisuuteen ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan sitä koskevat kannanotot ([PeVL 24/2022 vp](#), s. 3–4), ja myös tämän tulisi ilmetä laatusuosituksesta.

6. Mitä *palvelut toteutetaan kestäväällä tavalla* -osion sisältötekstiin tulisi lisätä tai mitä siitä tulisi poistaa?

Laatusuosituksessa käsitellään lakisääteistä omavalvontaa kohdassa 7 (Palvelut toteutetaan kestäväällä tavalla) ja erityisesti sen alakohdassa 7.5 (Tiedolla johtaminen ja laatu). Laatusuosituksessa on todettu, että omavalvonnalla seurataan ja kehitetään palvelujen laatua sekä turvataan iäkkään ihmisen itsemääräämisoikeus ja oikeusturva (s. 58).

Olen aiemmin vuosille 2020–2023 annetusta laatusuosituksesta hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi antamassani lausunnossa [OKV/1027/21/2020](#) todennut omavalvontasuunnitelmien laadun ja omavalvonnan tarkoituksen sisäistämisen olevan ratkaisevaa valvonnan toimivuudelle ja painotan tätä edelleen.

Omavalvonnasta säädetään vuoden 2024 alusta lähtien laissa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (valvontalaki, 731/2023). Kyseisellä lailla on yhdenmukaistettu julkisten ja yksityisten palveluntuottajien toimintaedellytykset ja rekisteröinti sekä täsmennetty palvelunjärjestäjien ja palveluntuottajien omavalvontaa. Valvontalakiin sisältyy myös henkilöstön määrään, kelpoisuusvaatimukseen sekä täydennyskoulutukseen samoin kuin palvelun laadullisiin edellytyksiin ja vastuuseen liittyviä säännöksiä.

Palveluntuottajan omavalvontaa koskevan valvontalain 27 §:n mukaan omavalvontasuunnitelmaa tulee toteuttaa päivittäisessä toiminnassa palveluja tuotettaessa ja sen valvontaa ja kehittämistä toteuttaa palveluntuottajan henkilökunta. Näkemykseni mukaan asiakkaiden tai potilaiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttääkin, että omavalvontasuunnitelmien toteutumisen seuranta on jatkuvaa.

Asiakkaiden ja potilaiden oikeuksien toteutumista tukee osaltaan myös valvontalain 29 §:ssä säädetty palveluntuottajan ja henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus. Ilmoituksen tehneeseen henkilöön ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia tehdyn ilmoituksen seurauksena.

Omaavonnasta on kuitenkin syytä erottaa oikeusturva, joka tarkoittaa perusoikeustasolla yksilön oikeutta saada itseään koskeva asia lain mukaan toimivaltaisen tuomioistuimen tai muun viranomaisen ratkaistavaksi. Omaavonnallisesti on asiakkaiden ja potilaiden oikeuksien toteutumisen kannalta ratkaisevaa, että ilmoitusvelvollisuus palvelunjärjestäjän ja valvontaviranomaisen välillä toteutetaan valvontalain 34 §:n mukaisesti. Oikeusturvan kannalta on puolestaan tärkeää, että muistutukset ja kantelut käsitellään asianmukaisesti ja kohtuullisessa ajassa. Koska laatusuositus on tarkoitettu tiivistelmänsä mukaan myös iäkkäiden itsensä ja heidän läheistensä hyödynnettäväksi, voisi laatusuosituksessa olla syytä tarkentaa sitä, minkälaisiin oikeusturvakeinoihin iäkkäät ja heidän läheisensä voivat tukeutua tilanteessa, jossa he eivät katso oikeuksiensa toteutuvan.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Maija-Liisa Goebel